

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

**ЮНЫГЪОМ и 18-р —
МЭЗЫМ ИЮФЫШІЭХЭМ я МАФ**

**Мэз хъызмэтым иЮфышІэхэу
ыкІи иветеранхэу
лътэныгъэ зыфэтшІыхэрэр!**

*Мэзым иЮфышІэхэм я Мафэ фэиІ тышгъуфэгъушІо!
Джырэ мэфэкІым етІани анахъу мэхъанэ къезытырэр
ООН-м и Генеральнэ Ассамблей иунашго тетэу мэзым и
Дунэ илъэсрэ Адыгэ Республикэм мэхъмкІэ гъэІорышІэнІэ
шхъаф иІэ зыхугъэм ия 20-рэ илъэсрэ зэретефагъэр ары.*

*Мэхъэм Адыгеим иЧІыпІэхшо ауыты, жыы къабзэм икъэ-
кІуанІэу зэрэцыхтхэм нэмыкІэу туристыбэ къызэрацалІэ,
республикэм иэкономикэ изытеткІи мэхъанэшхо яІэу цыт.*

*Отраслэм иЮфышІэхэр мэхэр къухъумэгъэнхэм ыкІи ахэр
зыпкэ игъэуцонсыгъэнхэм яшгъыпкэу ыужэ зэритхэр ти-
гуанэ. Мы ажырэ илъэситІум изакъоу чыг лъэпкъышІухэм
ялътэпсэ цІыкІухэу мин 240-м ехъу агъэтІысыгъ.*

*Мы мэфэкІым джыри зэ Іофыгъоу цыІэхэм анаІэ тыраре-
гъадзэ. Республикэм имэз хъызмэт иЮфышІэхэм Урысыем
а лъэныкъомкІэ хэбзэ анахъ дэгъоу илэ хъугъэхэр къызэрау-
хъумэцтхэм, мэзым ибаиныгъэхэр акъылыгъэ хэлъу гъэфе-
дэгъэнхэм анаІэ зэрэтырагъэтыцтхэм, а отраслэм фэдэу
къыхырэр нахъыбэ шІыгъэным, мэхъэм къащыкІыхэрэм ыкІи
псэушІхъу ахъэхэм зэрар арамыхыным зэрадэлэжэщтхэм
тицыхъэ телъ.*

*Мэзым епхыгъэу Іоф зышІэрэ пстэуми тафэлъаІо псауны-
гъэ пытэ, насып яІэнэу, Адыгэ Республикэмрэ ти Хэгъэгъуш-
хоу Урысыемрэ яфедэ зыхэлэ Іофэу агъэцакІэрэм гъэхъэгъэ-
шхохэр цаиІынхэу!*

Адыгэ Республикэм и Лышхъу
ТХЪАКІУШЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхъаматэу Федор ФЕДОРКО

**ЮНЫГЪОМ и 18-р —
КРАСНОГВАРДЕЙСКЭ РАЙОНЫМ
и МАФ**

**Красногвардейскэ районым щыпсэухэу
лътэныгъэ зыфэтшІыхэрэр!**

*Районым и Мафэ фэиІ гуфэбэныгъэ хэлъу тышгъуфэгъушІо!
Мэкъу-ныщым ыкІи промышленностым, социальнэ лъэ-
ныкъом яхэхъоныгъэкІэ гъэхъэгъакІэхэр шыуІэхэу, гъэсэ-
ныгъэмрэ псауныгъэм икъэухъумэнрэ зэхъокІыныгъэ инхэр
афшІышІыгъэхэу мы мэфэкІым шыупэгъокІы.*

*Аграрнэ комплексм иЮфышІэхэм гъэхъэгъэшІухэр ашІы-
гъэх: районым итарихкІэ апэрэу зернэ тонн мин 70-м ехъу
къахъыжыгъ. Гектар пэпчэ центнер 49-рэ къырахыгъ —
республикэмкІэ ар пстэуми анахъыб.*

*Аграрнэ политикэр хэшыкІ фыріІэу зэрэпхырацырэм,
джырэ технологиэхэр зэрагъэфедэхэрэм, гъэхъэгъэшІухэр
ашІынхэм ренэу яшгъыпкэу зэрэдэлэжэхэрэм а текІоныгъэ
иныр къакІэкІуагъ.*

*Промышленностым ылъэныкъокІи зэхъокІыныгъэ дэгъухэр
нэрылэгъух, инвестициехэр нахъыбэу къыхъэгъэлэжэгъэн-
хэм епхыгъэ ІофшІэнри нахъ агъэлъэшы.*

*Непэ районым исхэр зэрыгушхорэ пстэури лІэужыбэмэ
яІофшІэн къыкІэкІуагъ. Ахэр экІэ ззыпхыхэрэр ялътэныкыо гу-
псэ къырыкІоцтым зэригъэгумэкІыхэрэр ары. Социальнэ-эко-
номикэ пицъылы инхэм язэшІохын екІолІэкІэ тэрэз фыуІІэн
зэрэфаемкІэ Красногвардейскэ районымр цысэ дэгъоу цыт.*

*Красногвардейскэ районоу цІыф лъэпкэ зэфэшІхъафыбэмэ
къахэкІыгъэхэр зэгъурыІоныгъэ, зэдэлэжэбэныгъэ ыкІи зпхыны-
гъэ пытэ азыфагу илэу зыщыпсэухэрэр Адыгеим ис цІыфхэм
ящІаІэкІэ нахъышІу хъунымкІэ цыхъэшІэгъу лъапсэ зэрэхъу-
щтым тичыхъэ телъ.*

*ЗэкІэми тышгъуфэлъаІо псауныгъэ пытэ, насып шыуІІэнэу,
районым ыкІи зэрэеспубликэрэу яфедэ зыхэлэ ублэІышІу пэпчэ
гъэхъэгъэшхохэр цышІыушІынхэу!*

Адыгэ Республикэм и Лышхъу
ТХЪАКІУШЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхъаматэу Федор ФЕДОРКО

Форумым иЮфшІэн р и гъ э жъ а гъ

Дунэ экономическэ фору-
мэу «Шъачэ-2011-рэ» зыфило-
рэм иЮфшІэн я 10-у Юныгъом
и 15-м ригъэжъагъ. Хабзэ зэрэ-
хъугъэу, Урысые Федерацием
ишъолгырхэм анэмыкІэу, Іэ-
кІыб къэралхэм къарыкІырэ
лЫкІо купхэр, инвесторхэр мы
Іофтхъабзэм хэлажъэх. Адыгэ
Республикэм и Лышхъэу
ТхъакІушыно Аслъан зипцэ
купри мы мафэхэм Шъачэ
кІуагъэ.

Илъэс зауІэ хъугъэу мы фо-
румым Адыгеир чанэу хэла-
жъэ, ззэгъыныгъэхэм ащ ащы-

кІатхэ. Мы илъэсыр пштэмэ,
сомэ миллиард пчъагъэ зы-
тефэшт инвестиционнэ проект
44-рэ ыкІи инвестиционнэ пло-
щадкэ 46-рэ республикэм фо-
румым къыщигъэлъэгъошт.
Анахъэу анаІэ зытырадзэгъэ
лъэныкъохэм ащыщых тишъо-
лыр имэкъумэщ ыкІи зекІо
отраслэхэм ямодернизацие
епхыгъэ Іофыгъохэр. Респу-
бликэм иэкспозицие квадратнэ
метри 100 фэдиз еубыты.

Адыгеим иинвестиционнэ
политикэ хэхъоныгъэшІухэр
егъэшІыгъэнымкІэ мы фору-

мым зэрэхэлажъэхэрэм мэхъа-
нэшхо зэриІэр ТхъакІушыно
Аслъан бэрэ къыхигъэщыгъ.
Мыгъэ республикэм къыгъэ-
хъазырыгъэ инвестиционнэ
проектхэм ыкІи площадкэхэм
япчъагъэ нахъыбэ зэрэхъугъэр
къыдэплыгъэмэ, инвестор-
хэм ззэгъыныгъэу адашІышт-
хэмі къахэхъоным ушыгугъы
хъушт.

Форумым иЮфшІэн Юны-
гъом и 18-м нэс кІощт, нэужым
зэфэхысыжъхэр ашІыштхы.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Наукэм фэлэжъэшт

КъэралыгъомкIэ наукэм имэхъанэ зэхышлэпэу, клигъэтхъэу Урысыем и Правительствэ псэлъабэ сыдигъуи къешымыи, гушыэм шлокIэу мы Иофыр ичIыплэ рагъэкошыкIыгъ пIонэу цытэп. Ау, уегупшысэмэ, наукэм ылъапсэ ыпытагъэ хэгъэгумкIи цыфхэмкIи осзэхо иI. Ащ къыхэкIэу, ежъ наукэм ыкIи ар зылэжырэ цыф гъэсагъэхэм къэралыгъом, хабзэм гъунэ алыфыныр, ыналэ атыригъэтыныр, ифэшъошэ уасэ ащ фэшлыгъэныр, наукэм Iэпылэгъу егъэгъотыгъэныр, наукэр ежъ ышъхъэ пэе закъоу цымытэу, гражданскэ обществэм фэгумэкIэу гъэпсыгъэным игъо къэсыгъ.

Ионыгъом и 15-м АРИГИ-м изэхэхъэпIэ зал Адыгеим инаучнэ интеллигенцие, наукэр зылэжырэ еджэпIэ пашэхэр, прессэм иллыкIохэр зыхэлэжъэгъэ зэлукIэ шыагъ. Ар Адыгеим и Общественнэ палатэ зэхышлэгъагъ. ЗэлукIэр наукэм Иоф фэгъэхыгъагъ.

Зигъо Иофыгъом епхыгъэ Иофтхъабзэр АР-м и Общественнэ палатэ итхъаматэу МэщбэшIэ Исхъакъ къызэлIуихыгъ. УФ-м шызэхашэгъэкIэ общественнэ организациеу «Российская Ассоциация содействия науке» (РАСН) зыфиIорэм кIуачIэ ышIынымкIэ чIыпIэхэм, субъектхэм азыныкIо нахыбэм ащ фэдэ региональнэ къутамэхэр къащызэлIухыгъэнхэр зэришыкIагъэр къылуагъ.

Ащ пыдзагъэу а организациеу хэтэу Анна Крюковам Ассоциациер УФ-м и Общественнэ палатэ ыпкIэ къыкIэу, ащ исекретарэу, зэлъашIэрэ академикэу Е. Велиховэу наукэм Иоф Iэпылэгъу ригъэгъотэу, цыф гумэкIхэм ынэлIу афэгъэзагъэу, ахэр зэшIуихыгъэу, шыIэкIэ-псэукIэм зыригъэушхоу зэрэгъэпсыгъэштIым ягугъу къышIыгъ. Евгений Велиховэу наукэм Иоф ишыпкIэу зыфэгъэзагъэр игухэлъ емыпIыжырэ гъэсэгъэушхоу зэрэгъэтыр кIыгъэштхыгъ.

ЗэлукIэм итемэ епхыгъэу

къэгъушылагъэх АР-м гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ игуадзэу Алым Марыет, Адыгеим и Общественнэ палатэ итхъаматэ игуадзэу Ацумыжъ Казбек, АРИГИ-м идиректорэу Бырсыр Батырбий. Наукэм Иоф дэшIэгъэн, гъогу шыуамбгъо егъэгъотыгъэн зэрэфарер пстэуми къыхагъэщыгъ, общественнэ организациеу икIутамэ Адыгеим шызэхэщэгъэным дырагъэштагъ. Унэшъо гъэнэфагъэм къызэрэдилыгътэу, АдыгеимкIэ РАСН-м и Совет хэтIышт нэбгыритфыр агъэнэфагъ. Ахэр Ацумыжъ Казбек, Бырсыр Батырбий, Ангелина Шахановар, Тыгъужь Рэщыд, Татьяна Овсяникова.

ЗэлукIэм хэлэжъэхэрэм здырагъаштэу РАСН-м икIутамэу Адыгеим шызэхашагъэм итхъаматэу хадзыгъ республикэ мэкуэмэщ научнэ-ушэтэкIо институтым ипашэу Тыгъужь Рэщыдэ.

Общественнэ организациеу «Российская Ассоциация содействия науке» зыфиIорэр, наукэр къыухъумэзэ, лыгъэкIуатэзэ, цыфхэм, обществэм шIуагъэ къафихъэу ар гъэпсыгъэным фэлэжъэшт.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Туристическэ кластерым тегушыIэштых

Темыр Кавказым шагъэуцушт туристическэ кластерым экологием зэрарэу къыфихы-

штыр зыфэдишэр, ар нахъ макIэ хуным фэшI шIэгъэн фаехэм Шъачэ шагъушыIэштых. ЮНЕСКО-р ащ кIэшакIо фэхъугъ.

Я Х-рэ Дунэ экономическэ форумым къыхиубытэу Темыр Кавказым экологие икIэушхуэм фэгъэхыгъэ «Iэнэ хъурае» зэхашэшт. Туристиче-

скэ кластерым ипроект шыпхырашы зыхукIэ, регионым ичIыопс ягъэ зэрэрамыгъэкIыштIым, къэухъумагъэ зэрэхъуштIым ащ шытегушыIэштых. Иофтхъабзэм хэлэжъэштых федеральнэ ыкIи региональнэ хэбзэ органхэм япашэхэр, чIыопсым икIэушхуэмэн дэлэжъэрэ дунэе организациеу ащ ялыкIохэр, Урысыем ыкIи Европэм яэкологхэр, нэмыкIхэр.

Туристическэ кластерым дэлэжъэшт ОАО-у «Курорты Северного Кавказа» зыфиIорэм ежъ иеплтыкIэхэмрэ игухэлэхэмрэ мы «Iэнэ хъурае» къышIушхуэмэштых. Экологием зэрар къызэрэфимыхыштыр, туристическэ объектэу ышIыштхэм ашыщ зыпари къагъэгъунэрэ чIыпIэхэм зэрацимыгъэуцуштыр экологхэм ашIошъ ыгъэхъунэу ащ пшъэрылI иI.

«Жьогъобыным» икIэтхэгъу

Ныбджэгъу цыкIухэр! Шъош пэе къыдэкIырэ журналэу «Жьогъобын» зыфиIорэм икIэтхэн Ионыгъо маэзэм и 1-м къышгъэгъагъэу макIо.

Ар къызытхыкIыхэрэр зэрэщыгъуазэхэу, журналыр илъэсым пIлэ къыдэкIы (мэзишым зэ), шъо зэфэшъафхэр зилэ сурэтхэмкIэ гъэкIэрэкIагъэ, тхыгъэ гъэшIэгъонэу къыдахъэрэр бэ.

КIэтхакIэр лъапIэп. КIэлэ-цыкIухэм апае къызэрэдэкIырэр къыдэтлыгътэзэ, ар къэтIэтырэп, джырэ уасэхэм ялытыгъэмэ, зи арыхэп. Илъэсым къыдэкIырэ номерипIыр къыпфэкIоным тефэрэр сомэ 20 ныIэп.

ЕджэкIо цыкIухэр! Шъош пэе къыдэкIырэ журналыр кIыхъэ-лыхъэ зешъумыгъэшIэу къышIутхыкIынэу тышъушгъугъы. Ны-тыхэми, еджапIэхэм япашэхэми, адыгабзэмкIэ езыгъаджэхэрэми, почтэм ИофышIэхэми, нэмыкIэхэми журналым икIытхыкIынкIэ яшIуагъэ къытагъэкIын альэкIышт. Тызэрашыгугъырэр къагъэшъыпкъэжэмэ, лъэшэу тафэрэзэшт.

ШьукIатх, шъуедж, шьукыфатх журналэу «Жьогъобыным». КъызытхыкIыхэрэр кIэмыгъожыныхэу къытшъэху. ЕджэкIо цыкIухэм япсихологие, агу рыхырэ зэрэзэфэшъафхэр журналым ИофышIэхэм

къыдалтыгътэзэ, нэбгырэ пэпчэ агъэрэзэным аналэ тырагъэтышт. Журналым ишъулыагъо шъушIоигъохэр къытфэшъутыхэмэ тигопэшт.

Журналэу
«Жьогъобыным»
иредакторэу
ПЭНЭШЪУ
Сэфэр.

«О узытекIожьымэ – спортми уащытекIощт!»

Джа цIэр иIэу спартакиадэ сэкъатныгъэ зилэ кIэлэцIыкIухэу республикэм исхэм тыгъуасэ яIагъ. Ар республикэ программэу «Адыгеим икIэлэцIыкIухэр» зыфиIорэм къызэрэдыхылыгътэу, АР-м ИофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ зэхышлэгъ.

Иофтхъабзэм хэлэжъагъэх ИофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ министрэм иапэрэ гуадзэу Осмэн Альберт, отделым ипашэу Абредж Нэфсэт.

Зэнэкъокъум ипэублэ Осмэн Альберт къээрэгъуогъэхэм шIуфэс къарихыгъ, спортим псауныгъэмкIэ, цыIэныгъэмкIэ мэхъанэу иIэм, къэралыгъом кIэлэцIыкIухэм

япсауныгъэ гъэпытэгъэным ыналэ зэрэтыригъэтырэр къафиIотагъ. Зэнэкъокъум хэлэжъэрэ командэхэм текIонегъэр къыдахыным пэе чанэу зыкъагъэлэгъонэу ар къафэлэлуагъ.

Адыгеим зэкIэ ирайонхэм ялыкIо 72-рэ фэдиз спартакиадэм хэлэжъагъ. Командэхэм ахэт кIэлэцIыкIухэр шыуашэхэмкIэ гъэкIэрэкIагъагъэх. Спортыр зэрякIасэр къахэщэу лъэныкIо зэфэшъафI 6-кIэ зэнэкъокъуэгъэх.

Анахъ къахэщыгъэхэм шытхъу тхылыхэр, медальхэр, нэпэплъ шIухафтынхэр аратыгъэх.

ИШЪЫНЭ Сусан.
Сурэтхэр спартакиадэм къыщытырахыгъэх.

Электричествэр щынэгъончъэным пэе

ОАО-у «Кубаньэнерго» зыфиIорэр кIэшакIо фэхъуи, электричествэр щынэгъончъэным мэхъанэу иIэр къылуагъэу кIэлэ-цыкIухэм апае мультфильмэ зэхагъэуцуагъ.

Мультипликационнэ фильмэм игъэпсын сомэ мини 100 пIуагъэхъагъ ыкIи илъэсныкIо фэдизрэ ащ итехын пылыгъэх. Мультфильмэм имызакъоу мы программэм къыдыхэлъытагъэх электричествэр щынэгъончъэным епхыгъэ Иофтхъэбзэ зэфэшъафхэр, джащ фэдэу урокхэм ащагъэфедэн альэкIышт аудиороликхэр.

Роликур зыфэгъэхыгъэр электричествэр щынэгъончъэ-

нымкIэ предприятием ИофышIэхэм илъэсым къыкIоцI еджапIэхэм ыкIи кIэлэцIыкIухэм зышгъагъэпсэфырэ чIыпIэхэм ащызэхашэрэ Иофтхъабзэхэр арых. Фильмэм мэхъанэу иIэр электричествэ пкъыгъохэм узэрэфэсакъын, узэрэдзекIон, шапхэу пылхэр зэрэбгъэцэкIэнхэ фаер ары.

Мультипликационнэ фильмэр ублэпIэ классхэм ыкIи кIэлэцIыкIу ИгыпIэхэм ачIэсхэм ателытагъ. Электричествэм уфэмысакъмэ, тхъамыкIагъоу къыпыкIын ылъэкIыштыр ащ кыреIотыкIы, илъэсыкIэ еджэгъум ехъулIэу ар къыдэкIыгъ.

(Тикорр.).

НЕУЩ — МЭЗ ХЫЗМЭТЫМ ИОФЫШЭХЭМ Я МАФ

Тибайныгъэ шъхьал

2006-рэ илээсым итыгъэгъээ маэ и 20-м ООН-м и Генеральнэ Ассамблее ипленарнэ зэхэсыгъо 2011-рэ илээсир мээхэм я Илээсэу ыгъэнэфагъ. Хабзэ зэрэхъугъэу, илээс къэс Юныгъом ияцэнэрэ тхьаумафэ мээым иофышлэхэм я Мафэ Урысыем цыхагъэунэфыкы. Мы илээсым Адыгэ Республикэм имээ отраслэ зызэхашагъэри илээс 20 мэхъу. Мээым шылажъэхэрэм япрофессиональнэ мэфэкл ипэгъоклэу ялофшлэн зэрээхэцагъэр къедгъэуатэ тшюигоу джырэблагъэ зылудгъэ-клагъ мээ хызмэтымклэ Федеральнэ Агентствэм и Гъэорышланлэу АР-м щылэм ипашэу Былымыхъэ Рэщидэ.

— Рэщид, тианэрэ упчлэ зыфэгъэхыгъэщтыр Адыгеим ит мээхэм язытет ары. Сыд фэдиза ахэм аубытыр?

— Адыгэ Республикэр зытет шюльырыр зыпштэклэ, ащ ипроцент 43-р мээы. Пстэумкли мээхэм гектар мин 337,2-рэ аубыты. Ахэр зэрагъэфедэхэрэм елытыгъэу купицэу бо-щынхэ плъэкышт: дзэ мээлэ-жыплэм хэхьэрэ мээхэр — гектар мини 6,1-рэ; ФГУ-у «Х. Шапошниковым ыцлэклэ щыт Кавказ къралыгъо чы-опс заповедникыр» — гектар мин 91,5-рэ; Адыгэ Республи-

шъхьалэу шъуилофшлэнклэ зэрэшъуилэр къэплуагъ, Рэщид. Сыд фэдиза илээсым ишъуупкырэр ыкли тхьапша ахэм ачылплэ жьугъэтлысыжырэр?

— Гурытымклэ илээсым кыкылоцл мээ фондэу тилэм чыг кубометрэ мин 257,3-рэ фэдиз щытгъэхьазыры. Дгъэ-тысыжырэр кубометрэ мин 650-м къехъу. Мээ ресурсэу Адыгеим илэм хэгъэхьогъэ-ным лъэшэу тыналэ тетэгъэты. Джащ фэдэу 2010-рэ илээсым чыгыкыкы цыкылухэр гекта-ри 157-м атедгъэтлысхьагъ, 2011-рэ илээсэу тызхэтым гек-

Мээ хызмэтымклэ Федеральнэ Агентствэм и Гъэ-орышланлэу АР-м щылэм ипашэу Былымыхъэ Рэщид.

— Мээхэм машо къа-щымыхъуным пае сыд фэдэ юфтхьабзэхэ Гъэорышланлэм зехи-щэхэрэр?

— 2010-рэ илээсэу кызы-тынэкыгъэм игъемафэ фэбэ дэдэ зэрэхъугъагъэм ыпкы кы-

зэгъыныгъэхэр Краснодар кра-им мээ хызмэтымклэ и Де-партамент, Кавказ биосфернэ заповедникым, Урысыем и МЧС и Гъэорышланлэу АР-м щылэм адэтшлыгъ. Ахэм анэ-мыклэу, мээым иофышлэхэу районхэм ащылэхэми юфышхо ашлагъ. Непэ мээхызмэтшлэ-пли 6-мэ нэбгырэ 60 зыхэт мэ-шлогъэклосэ купи 10 ащызэхэт-щагъ. Мэшлогъэклосэ техникэ

Мээхэм язы-тет нахьышлэу шыгъэным фэшл 2010 — 2011-рэ илээсхэм пстэумкли гек-тар мини 4 фэ-дизмэ чыг сымаджэхэр ащыхауп-кыхэзэ агъэкъэбза-гъэх.

14 ахэм япхыгъ. Охьтэ благъэ-хэм мэшлэгъэклосэ автомо-биль 16 кытфагъэклонэу тежэ. Зигугъу къэсшыгъэ юфтхьа-бзэхэр Гъэорышланлэм зэрээ-хицагъэхэм ишлуагъэклэ, ма-шлом кызыдихыгъэ ошлэ-дэ-мышлэ юфхэр тимээхэм мыгъэ къащыхъугъэхэп.

— Тызэрэщыгуазэм-клэ, цыфхэм афэдэу чыгхэри мэсымаджэх. А лъэныкъомклэ Адыгэ Республикэм имээхэм

Адыгеим имээ фонд кыхиу-бытэрэр зэклэ шюльырэу тызщыпсэу-рэм ичлюпс изытет къэзы-гъэпсыхэрэм, экологие ыкли нэмыкл мэхьанэ зилэ мээхэм ахалытэ. Ахэ-тых ахэм мээ хыз-мэтым цагъэфедэхэ-рэри.

язытет угъэрэзэнэу щыта?

— А юфыгъом тэри тегъэ-гумэкы ыкли юф дэтэшлэ. Мээхэм къащыкырэ чыг-хэр узхэм ащыхъумгъэнхэм пае Рослесхозым ихъушъхьа-фыкыгъэ организациехэмрэ АР-м мээхэмклэ и Гъэорышлан-лэу испециалистхэмрэ тызэ-гъусэу мониторинг шлыклэм тетэу мээхэм уплэкълунхэр ащызэхэтэщх. 2011-рэ илээ-сым ишышъхьэлэу маэ и 1-м ехъулэу къэбарэу тлэкълэтым-клэ мээ фондэу тилэм кыхи-убытэрэ мээ гектар 42928,2-м чыг уз зэфэшъхьафхэр къа-щежыагъэу щыт. Чыгмэ нахь-зиягъэ языгъэкыхэрэр чыг тхьапэхэр пызышхыкыхэрэ хьэцлэ-плэцлэ, хьамлыу лъэпкы-хэр ары. Ахэр нахьыбэу Мые-къопэ мээлэжыплэр ары зы-дэщылэхэр. Ау къэлугагъэмэ хъушт цыфым ипсауныгъэ ахэм зэцагъэкъонэу зэрэщы-мытыр.

Мээхэм язытет нахьышлэу шыгъэным фэшл 2010 — 2011-рэ илээсхэм пстэумкли гектар мини 4 фэдизмэ чыг сымаджэхэр ащыхаупкыхэзэ агъэкъэбзагъэх.

— Рэщид, неущ мээ хызмэтым иофышлэхэм я Маф. Ащ ехъулэу сыда уилофшлэгъу-хэм яплэ, узэрафэляло пшюигоор?

— Непэ тызытегушылэгъэ юфыгъохэр зэшлотхынхэ тлэкы-щтыгъэп юфышлэ дэгъу-хэр тимылагъэхэмэ. Сигуапэу мэфэкымыклэ ахэм сафэгушлэ! юфшлэнэу зыпылхэм хэхьо-ныгъэшхохэр шашлынхэу, ре-нэу ыпэклэ лыклотэнхэу, яуна-гъохэм мамыр арылынэу са-фэляло!

ЕЛБЭШЭ Руслан.

Адыгэ Рес-публикэр зы-тет шюльы-рыр зыпштэ-клэ, ащ ипро-цент 43-р мээы. Пстэум-кли мээхэм гек-тар мин 337,2-рэ аубыты.

кэм имээ фонд хэхьэрэ гектар мин 239,6-р.

Адыгеим имээ фонд кыхи-убытэрэр зэклэ шюльырэу тызщыпсэурэм ичлюпс изытет къэзыгъэпсыхэрэм, экологие ыкли нэмыкл мэхьанэ зилэ мээ-хэм ахалытэ. Ахэтых ахэм мээ хызмэтым щыдгъэфедэ-хэрэри.

Мээхэр къэухъумэгъэнхэр, зтегъэуцожыгъэнхэр, шлуагъэ къатэу гъэфедэгъэнхэр АР-м мээхэмклэ и Гъэорышланлэу ишъэрылгъ шъхьалэхэм ащыш. Непэ тигъэорышланлэу мээлэ-жыплэ 4 хэхьэ.

— Мээхэм язэтегъэу-цожьын пшъэрылгъ

тари 130-рэ зыубытырэ чыгум чыгыкыкы лъэпкы зэфэ-шъхьафхэу чыгаер, клаир, тфэир ыкли нэмыкхэр щыд-гъэтлысышт.

Питомникэу кытэпхыгъэ-хэм 2010-рэ илээсым чыг мин 322,6-рэ къащыдгъэкыгъ, 2011-рэ илээсым — чыг цы-кы мин 400 фэдиз ахэм къа-хэдгъэхьон гухэлэ тил.

клэу, Урысыем ичыпшабэ-хэм мээхэр ащыстыгъэх. Гу-хэкл нахь мышлэми, а хъугъэ-шлагъэхэм цыфхэр ахэклода-гъэх. Адыгеим имээхэми чы-плэ горэхэм машлом закы-щиштагъэу дгъэунэфыгъагъэ, ау игъом зэхэтцэгъэгъэ юф-тхьабзэхэм яшлуагъэклэ, зэрар цыфхэм къафимыхъэу ахэр дгъэклосэжыгъагъэх.

2011-рэ илээсым Адыгеим имээхэм машлом закыщи-мыштэным фэшл ищыкыгъэ юфтхьабзэхэр зетхьагъэх. Гъэ-мэфэ лъэхьаным мээхэр ма-шлом щыхъумэгъэнхэм пае тызэрээдэлэжъэщтымклэ зэ-

Гурытымклэ илээсым кы-кылоцл мээ фондэу тилэм чыг кубо-метрэ мин 257,3-рэ фэдиз цагъэхьазыры. Агъэтлысыжы-рэр кубометрэ мин 650-м къехъу.

Джыри зэрамыгъэшлэгъэ хэгъэгъу

А. Н. Нэгъапльэм инаучнэ-популярнэ
фильмэхэм афэгъэхьыгъ

Я XIV-рз Олимпиадэр Шъачэ шыкӀонэу МОК-м зырихъухъагъэм ыуж бз темышагъэу мыр хъугъэ. 2008-рз илъэсым Адлер шызэхашэгъэгъэ Всероссийскэ научнэ-практическэ конференциеу «Сочи предоллимпийский: проблемы и перспективы развития» зыфиорэм и пленарнэ зэхэсыгъо МГИМО(У)-м Кавказыр зэгъэшлэгъэнымкӀэ и Гупчэ ишлэныгъэлэжхъэу В.М. Мухномарэ М.А. Волхонскэмрэ кызыщэгъушӀэгъэм ыуж зэнэкьокъушхо къэтэджыгъ. «Исторические фальсификации и их использование в деле дискредитации Сочинской Олимпиады» — джары темэу ахэр зытегушылагъэхэр. НэмыкӀэу конференцием хэлажбэхэрэми мыр къалэтыгъагъ. Общественнэ движенихъу «Адыгэ Хасэмрэ» «Черкес конгрессымрэ» Олимпиадэм изэхэщэнкӀэ еплӀыкӀэу ялэм зэрэдырамыгъаштэрэр къыралотыкӀыгъ. КъызэрэчӀэкӀыгъэмкӀэ, я XIX-рз лӀэшлэгъум а чыгуым цыфӀ лӀэпкӀэу цыпсэуштыгъэхэр нахъыбэхэм ашӀэштӀэгъэл, тхъамыкӀагъоу кышыхъугъэми шыгъозагъэхэп. Заор захыгъэр илъэси 130-рз зышыхъугъэгъэ 1994-рз илъэсым Борис Ельциным Кавказым цыпсэурэ лӀэпкӀэхэм афэгъэзэгъэ джэпсалъэу кышылыгъагъэм ахэр яшхъафитыныгъэ зэрэфэбэнагъэхэм осэ ин кызырэфышлыгъагъэр сз сипсалъэ кышыхъэгъэщыгъ. Зэнэкьокъур нахъ чыжъэу хэмыхъэ сшӀоигъоу А.Н. Нэгъапльэм идокументальнэ кинофильмэу «Черкесия» зыфиорэм еплӀыгъэхъу къахэслъхъагъ.

Ащ къыдыригъэштагъ Кубанскэ къэралыгъо университетым и профессорэу В.Н. Ратушняк ыкӀи а мэфэ дэдэм фильмэм еплӀыгъэх. Конферен-

цием хэлэжбэгъэхэм ащыщэу УФ-м и Къэралыгъо Думэ и Комитет итхъаматэ игуадзэу, зэлашӀэрэ политологъу, политическэ ушэтынхэмкӀэ институтым ипашӀэу С. А. Марковым фильмэр зесэтым, кыӀуагъ: «Лъэшэу сыгу рихъыгъ, зымысагъэ хэлъым икӀэгъотын ыуж итӀэп, лӀыхъужыныгъэ зезыхъэгъэ лӀэпкӀэу, къыным кымыуфагъэу, зыкультурэ, зышӀэн-хабзэхэр къызтэзыгъэнагъэхэм, къэралыгъом итарихъ лъэуж ин кыхъэгъэнагъэм кытегушылэ. Урысыем цыпсэуэхэрэм нахъыбэу ар алыгъэӀэсыгъэн фае».

Нэужым конференцием хэлажбэхэрэр мы темэм дӀэкӀэ кытегушылӀэжыгъэхэп, ары пакӀошъ, фильмэм иавтор урыс-адыгъэ зыфӀыштыкӀэхэм хэшӀыкӀ афызимилагъэхэм амышӀэштӀыгъабз къызэралыгъэлэсыгъэм фэшӀ, къызэрэфэразэхэр къаӀуагъ.

А. Н. Нэгъапльэм инаучнэ-популярнэ фильмэу «Черкесия» зыфиорэр (ХъоткӀо Самир сценариехэм яавтор) 2007-рз илъэсым кыдӀэкӀыгъ. Фильмэм ар игенеральнэ продюсер, проектым изэхэшаку ыкӀи идехэм яавтор. ТилӀэпкӀэ икультурэ хъугъэ-шӀэгъэ инэу ар хъугъэ, Адыгейм, КъэбэртӀэ-Бэлыкъар ыкӀи Къэрэщэ-Щэрджэс республикэхэм ямызакъоу, ӀэкӀыбым цыпсэурэ тилӀэпкӀэгъухэри ащ рэгъушхох. «Черкесия» адыгъ лӀэпкӀыным итарихъ цыфӀхэр нэӀуасэ фэшӀых.

Черкесием фэгъэхьыгъэу КъохапӀэми КъокӀыпӀэми яусакӀохэм мымакӀэу атхыгъ. Карл Маркс, А. С. Пушкиным, М. Ю. Лермонтовым, Л. Н. Толстоим, нэмыкӀэхэм япроизведенихэм черкес лӀэпкӀыным илӀыхъужыныгъэ къащыхагъэщыгъ. Фильмэм дэгъоу кышыгъэлэгуагъ черкес лӀэпкӀыным

илӀыкӀоу Египет шылагъэхэр, зэлашӀэрэ цыфӀэу кыхъэкӀыгъэхэр: Петр I зыгъэсагъэу, Урысыем иапэрэ генералиссимусэу Михаил Черкасскэр, канцлерэу Алексей Черкасскэр, БолэтыкӀо Джамболэт, Къызбэч, Черкасскэхэм агъэуцугъэгъэ Новоспасскэ монастырыр, ахэм яунаештыгъэхэ архитектурнэ комплексэу «Останкино», «Марьина рошар».

Темыр Кавказым ит адыгъ къуаджэхэм, Краснэ плоцадым фильмэр ащытырахыгъ. Кавказым илӀэпкӀэ анахъыжхэм ащыц икультурэ, идин, ишӀэн-хабзэхэр кызыщэжъэгъагъэхэр икӀу фэдизэу кышыцэӀуехых, ащ дыкӀыгъоу непэр адыгъэу нэмыкӀ лӀэпкӀэхэм мамырэу адэпсэуэхэрэри къегъэлэагъох.

«Черкесием» идееу хильхъагъэр ятӀонэрэ фильмэу «Черкесия. Адыгъ Хабзэ» (2009-рз илъэс) зыфиорэм цылыгъэкӀотагъ. Мыщ исценарие ежъ А. Н. Нэгъапльэм ытхыгъ. ЗэкӀэми ашӀэ адыгъэхэм нэмыкӀ лӀэпкӀэхэм афэдэу, мэджусый диныри (язычествэр), чыристан ыкӀи бысылъымэн динхэри кызырзэпачыгъэхэр. Ау сыдигъокӀи алэжырэ диным ишапхъэхэм дахъыхыхъу, ахэмкӀэ псэугъэхэп, ежхэм ядунээеплӀы-

кӀэ, ягупшысакӀэ текӀыгъэхэп, адыгъ хабзэу шапхъэ афэхъугъэхэмкӀэ шылагъэх ыкӀи шыӀэх. Ар фильмэм икӀу фэдизэу кышыгъэлэгуагъ.

А. Н. Нэгъапльэм ифильмэхэр урысыбзэкӀэ зэхигъэуцагъэх, ау адыгабзэкӀэ, инджылызбзэкӀэ, арапыбзэкӀэ ыкӀи тыркубзэкӀэ зэдзэкӀыжыгъэх, Адыгейм, КъэбэртӀэ-Бэлыкъарым, Къэрэщэ-Щэрджэсым, Тыркуем лъэтэгъэуцохэр шырылагъэх, фильмэм шыц пычыгъо телеканалэу «Бысылъымэн» зыфиорэм кыгъэлэгуагъ. Темыр Кавказым иобщественности, тилӀэпкӀэгъоу ӀэкӀыбым цыпсэуэхэрэми фильмэхэм осэ ин къафашыгъ, кыгӀкӀэхъухэрэ лӀэужхэм ятарихъ икӀоу зрагъэшӀэным, шхъэкӀафэ фашыным фагъасэх.

ЗэлашӀэрэ тарихъ шӀэныгъэлэжъэу Яков Гордин Черкесиер зыпари амыӀоу, еплӀыхэзэ агъэкӀодыгъэ Атлантидэм фигъэдагъ. А дэдэр джыри дунайм щэхъу. Югославиер кӀодыгъэ. США-р «яӀэпыӀэгъоу» Ирак, Египет, Ливием, Сирием, нэмыкӀ чыпӀэхэм демократическэ хабзэ ащагъэуцу. А. А. Бестужев-Марлинскэм Кавказ фэгъэхьыгъэ къэбар тэрэз, псэури зытетыр кырилотыкӀэу, зэрэщымылэм ежхэм

ямысагъэ хильэгъоагъ. ИлъэсипшӀ пчъагъэрэ ащ шыхъушӀэгъэ офицерхэм зыпари дэгъу кызырэмыӀотэжыштыгъэр кыхигъэщыгъагъ. А эпстэури фильмэхэм къащегъэлэагъо.

КъэсӀуагъэм кыхъэгъэхъожмэ сшӀоигъор фильмэхэр спонсорхэм яӀэпыӀэгъукӀэ зэригъэхъазырыгъэхэр, ежъ иунэмылӀкуи зрахильтхъагъэр ары. ТилӀэпкӀэ кырыкӀуагъэм, инепэрэ шылакӀэ, инеушырэ мафэ агъэгумэкӀыхэрэр ары зыӀэ кызышӀэгъэхэр. ЛӀэпкӀэ театрэм иактерхэр ахэм ахэлэжбэгъэх, тишӀэныгъэлэжхэмми мымакӀэу ялахъ хальхъагъ.

А. Н. Нэгъапльэм тарихъ гъэсэнныгъэ иӀэп, ар инженер. Ащ фэдэу нэмыкӀ шыси тӀӀ. Профессорэу Шэуджэн Асхъад мэкъумэщ хъызмэтыр ары зыфеджагъэри, зыдэлажбэхэрэри. Арэу шытми, къэралыгъо тын кызылэжыгъэу, зыфэдэ кымыхъугъэ энциклопедиеу «Земля адыгов» зыфиорэр ары кыдэзыгъэкӀыгъэр. Ащ фэдэ Ӏофшлагъэхэм ящыкӀагъэр тарихълэжъ дипломэп. УильэпкӀэ шӀу плъэгъун фае. Ащ фэдэ Нэгъапльэ Аскэрбий.

АЦУМЫЖЪ Казбек.
Тарихъ шӀэныгъэхэмкӀэ доктор.

Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэрэ Адыгэ Республикэм шӀокӀ зимыӀэ медицинэ страхованиемкӀэ ичӀыпӀэ фондрэ яунашъу

Адыгэ Республикэм и Программэу 2011 — 2012-рз илъэсхэм псауныгъэм икӀэухъумэн уахътэм диштэу зэрэзэхашэщтым фэгъэхьыгъэм кызырэдильтэрэм тетэу медицинэ ӀэпыӀэгъу цыфӀхэм зэрарагъэгъотыщт шӀэпхъакӀэхэм игъорыгъозэ атехъэгъэнымкӀэ Ӏофтхъабзэхэр 2011-рз илъэсым зэрэзэрахъащт шӀыкӀэр ухэсыгъэным ехыӀлагъ

Урысые Федерацием и Правительствэ 2011-рз илъэсым мзэам и 15-м ышӀыгъэ унашъоу N 85-р зытетэу «ШӀокӀ зимыӀэ медицинэ страхованиемкӀэ Федеральнэ фондым ибюджет имылӀку кызыфагъэфедзэ, Урысые Федерацием исубъектхэм ярегион программэхъу 2011 — 2012-рз илъэсхэм псауныгъэм икӀэухъумэн уахътэм диштэу зэрэзэхашэщтым фэгъэхьыгъэхэм мылӀку кызырафатӀупшыщт шӀыкӀэр ухэсыгъэным ехыӀлагъ» зыфиорэр, Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет, Урысые Федерацием псауныгъэм икӀэухъумэнкӀэ ыкӀи социальнэ хэжъоньгъэмкӀэ и Министерствэ, шӀокӀ зимыӀэ медицинэ страхованиемкӀэ Федеральнэ фондым 2011-рз илъэсым мзэлыфэгъум и 6-м зэдашӀыгъэ Зэзэгъыныгъэр, Адыгэ Республикэм и Программэу 2011 —

2012-рз илъэсхэм псауныгъэм икӀэухъумэн уахътэм диштэу зэхэщэгъэным фэгъэхьыгъэр, Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2011-рз илъэсым шыӀэ мзэм и 27-м ышӀыгъэ унашъоу N 11-р зытетымкӀэ ауэхэсыгъэр, гъэцӀкӀэгъэнхэм атегъэпсыхъагъэу **унашъо тэшӀы:**

1. Адыгэ Республикэм и Программэу 2011 — 2012-рз илъэсхэм псауныгъэм икӀэухъумэн уахътэм диштэу зэрэзэхашэщтым фэгъэхьыгъэм кызырэдильтэрэм тетэу медицинэ ӀэпыӀэгъу цыфӀхэм зэрарагъэгъотыщт шӀэпхъакӀэхэм игъорыгъозэ атехъэгъэнымкӀэ Ӏофтхъабзэхэр 2011-рз илъэсым зэрэзэрахъащт шӀыкӀэр гуадзэм диштэу ухэсыгъэнэу.

2. Медицинэ организациехэу медицинэ ӀэпыӀэгъум ишӀэпхъакӀэхэм игъорыгъозэ атехъэгъэным телъы-

тэгъэ Ӏофтхъабзэхэм ягъэцӀкӀэн хэлажбэхэрэм, страховой медицинэ организациехэм япашӀэхэм игъо афэлэгугъэнэу мы унашъом шаухэсыгъэ шапхъэхэр кызыфагъэфедэнэу.

3. Мы унашъор зэрагъэцакӀэрэм гъунэ лъытфынэу зыфэтэгъазэ.

Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ иминистрэу Р. Хь. НАТХЪО
Адыгэ Республикэм шӀокӀ зимыӀэ медицинэ страхованиемкӀэ ичӀыпӀэ фонд идиректорэу М.С. ХЪАГЪЭУДЖ

къ. МыекӀуапэ,
шышхъэӀум и 18, 2011-рз илъэс
N 584/97-ОД

КІэлэегъадж, фольклорист, зэдзэкІакІу, публицист

жениеу шырекІокІырэм ифэмэ-бжымэу ащ къы-
тырихьэрэм ишІуагъэкІэ
къыгурыІо хъугъагъэ
цІыфмэ гъэсэныгъэ ягъэ-
гъотыгъэным мэхъэнэ гъэ-
нэфагъэ зэриІэр. Ащ ыпкъ
къыкІыкІэ кІэлэегъаджэн
сэныхъат ІофшІэным ищы-
Іэныгъэ рипхынэу, ащ фи-
гъэшІушІэнэу рехъухъэ.

Кавказым шыІэ урысые
дзэм иштаб шъхьалэу а
уахътэм Тифлис дэтыгъэм
пашэу илагъэр кавказовед-
лингвистэу Т. Услар ары.
А чІыналгъэм шыпсэурэ
чІыпІэрыс цІыф лъэпкъхэу
тхыбзэ зимылагъэхэм
Іелфыбэр къафыхъыгъэ-
ным Іоф дзэшІэщтыгъэ
комиссием ар игъэцагъ. Ащ
зэрэригъэблэгъагъэм теткІэ,

а комиссием Іоф щішІэнэу
Атэжыкыор езэгъыгъ. Къэбэртэе
Іелфыбэмрэ «Къэбэртэе тхыбэр
цагъэфедэу шІыгъэнымкІэ си-
епІыкІэхэр» зыфиІорэ проектм-
рэ риххыІлэгъагъэх.

Нэужым къэбэртэе еджэкІэ-
тхакІэмкІэ езыгъэджэщт шІэны-
гъэлэжъхэр къызыцагъэхъазы-
рыщт егъэджапІэ Налшык къы-
щызІуехы. Ау а егъэджапІэм
1866-рэ илээсыр ары Іоф ышІэн
зилъэкІыгъэр, къызыІуахыгъэкІэ
егъэджапІэми, ащ шеджэхэрэми
ІэпыІэгъу аратыштыгъэп, Іэшъ-
хъэтетхэр къадеІэщтыгъэхэп. Ащ
елытыгъэу Атэжыкыо Къазый
нэмыкІ ІофшІэн зыфигъэзэнэу
мэху. Ар зызыгъэшІухэрэ судэу
Къэбэртэе округым иІэм итхъа-
матэу Іохъэ. А ІофшІэным дигъэ-
цакІэщтыгъэ зышъхъэ фимытыгъэ
сословиехэм шъхъафитныгъэ
ягъэгъотыгъэным буж итыгъэ ко-
миссием итхъаматэ игодІэ ІэнагІэ.

1869-рэ илээсым къэралыгъо
къулыкъу щихынэу Тэрч хэкум
иадминистративнэ гупчэ, Влади-
кавказ, агъагъ. Мыщ хэкум
иІэшъхъэтет иканцелярие Іоф
щешІэ. Ащ Іоф щішІэзэ, «Тер-
ские ведомости» зыфиІорэ гъэзе-
тым иредакторэу, гимназием
чІэсы зэхъум къышчыдеджэщтыгъэ
КІэшъ Адылджэрые нахъ благъэу
нэІуасэ фэхъу. Ар зипэщэ гъэзе-
тым икорреспондентэу Іоф ешІэ.

ХэгъэунэфыкІыгъэн фаер
Атэжыкыо Къазый къулыкъур
ыхыштыгъэми, ащ кІэлэегъэ-
джэн ІофшІэныр ыгу зэримыкІы-
щтыгъэр ары. ЫпшъэкІэ игугъу
къызэрэщтышІыгъэу, ащкІэ къы-
дэхъун зэрэщымыІэр къызыгу-
рІом, зыхъэтыгъэ батальоным ащ
ыгъэзэжыгъ. Ар Іофэу зыфэгъэ-
загъэм хэшІыкІ куу фыриІэу,
еджэкІэ-тхакІэр дэгъоу зэришІэ-
рэм ишІуагъэкІэ, батальоным
иполковой суд иканцелярие
Іофхэр зэрищыкІагъэм тетэу зэ-
рихъанхэ ыІъэкІыштыгъэ. Ар ка-
питан чиным ыпшъэ клонэу
хъугъэп. Лъэхъанэу зыхъэтым
иІыф гъэсэгъэ пэрытхэм зра-
щышым елгытыгъэу, ащ Іоф-
шІакІэ тетыгъор зыІыгъхэр ыгъэ-
разэщтыгъэхэп. Ащ итворчествэ
къырыкІуагъэр нахыбэмкІэ
зыфэдагъэр адрэ адыгэ лъэпкъ
просветительхэм ящыІэныгъэ
гъогу ары. Пачыхъагъум шыІэ-

кІэ-псэукІэ эжъоу ыгъэпсыгъэм
ыпкъ къыкІыкІэ, ахэм гухэлъ
шІагъоу зыфагъэуцужыгъэхэр
щыІэныгъэм щыпхырашынхэ
альэкІыштыгъэп. Ар къэзыушы-
хъатырэр ныдэлъфыбзэр цІыф
жъугъэхэм игъэкІотыгъэу ягъэ-
шІэгъэным фэгъэхыгъэ Іоф-
тхъабзэу пхырагъэкІынэу зыфэ-
ягъэхэр Октябрскэ революционер
текІофэ къадэхъун зэрамылэ-
кІыгъэр ары.

Атэжыкыо Къазый зэдзэ-
кІакІоу зэрэщтыгъэм елгы-
тыгъэу, зэрэрагъэджэщтхэ тхыль-
хэм анэмыкІэу, дунэе литерату-
рэм иклассикхэм атхыгъэ про-
извешениехэм зафигъазэщтыгъэ.
Ахэр М.Ю. Лермонтовымрэ Са-
адрэ атхыгъэхэм ащышхэр ары.
Нэужым К.Д. Ушинскэм ит-
хыльэу «КІэлэщыкІуым идунай»
зыфиІорэм къыдэхъэгъэ статья-
хэр зэриджэкІыгъэх. «Гюлистан
къыхъхыгъэ рассказ зауІ» зыфи-
Іорэ тхыльэу Къазый зэриджэ-
кІыгъэм къыдэхъагъэх КъокІы-
пІэмрэ Гурыт Азиэмрэ яхэгъэгъу-
хэм а лъэхъаным ащызэІышІэ-
щтыгъэу, я XIII-рэ лІэшІэгъум
тхэщтыгъэ Саади Ширван ит-
хыгъэхэм ащышхэр. Зытет
кыпкыбэмкІэ, Саади итхыгъэхэу
К. Ламбрэадос урысыбзэкІэ зэри-
джэкІыгъэхэр арых Атэжыкыом
къэбэртэябзэм рилъхъанхэу къа-
хихыгъэхэр.

Саади итхыгъэхэр шъхь 8
хъоу Ламбрэадос ыгошыгъагъэх.
Арыти, Атэжыкыо Къазый
ыгукІэ ыштэгъэ рассказхэр апэ-
рэ шъхьыщым: «Пачыхъэхэм
яфитыныгъэхэм яхыІлагъ». «Дер-
вишхэм ахэлъ шІуагъэхэр», «Зып-
къытыныгъэм шІуагъэу
къытырэм ехыІлагъэр» зыфи-
Іохэрэр къахихыгъэх. Гухэлъ гъэ-
нэфагъэхэм атегъэпсыкІыгъэу ащ
Іоф зэришІагъэр къэзыушыхъа-
тырэр зэдзэкІакІом социальнэ
мэхъанэ зиІэ тхыгъэхэм ыналэ зэ-
ратыригъэтырэр ары. Ахэм афэдэ
рассказхэм яшІуагъэкІэ авторым
къыгъэлъэгъон ыІъэкІыгъэ бай-
хэмрэ диным иІофышІэхэмрэ
зыфэдэхэр. ЛэжэкІо къызыры-
кІохэр шыІэкІэ-псэукІэ хыльэу
зыхэтхэр зэриджэкІыгъэ рассказ-
хэм пшІошъ агъэхъу. ЦІыф
къызырыкІохэр ары щыІэныгъэр
зыгъэпсыхэрэр, ащ ыІапсэу
хъухэрэри. ЯтІонэрэпшъхэм къы-
хихыгъэхэр ащ пшъхъапэу егъэ-
федэ диным пылгъэр къыгъэ-
лээгъонхэмкІэ, ахэр къычІэ-
гъэщыгъэнхэмкІэ.

— Ащ пае Къазый зэриджэ-
кІынэу къахихыгъэ рассказхэр,
— еІо Хъашъхъожь Рае, — ди-
ным иІофышІэхэм тхъэлъІоу
цІыф жъугъэхэм къафашІыхэрэм
къащалохэрэр ежъхэм амыгъэ-
цакІэхэу, цІыфхэр агъапцІэзэ
зэфъшъхъагъэ хылагъэхэр, шІхъ-
хъэшІагъэхэр зэрахъэу къызы-
щіІотэрэ рассказхэр ары. Зэдзэ-
кІакІом ыналэ анахъэу зытыри-
гъэтырэр лІэкъолІэхэмрэ бай-
хэмрэ армырэу, ишІушІагъэ-
хэмрэ игъэхъагъэхэмрэкІэ цІы-
фым уасэ фзышІыхэрэр арых.
Баим зыфимыуфэу, зышъхъэ
зыгъэлъэпІэрэ цІыф мыІыкун-
чъэхэм ящытхъу зыІуатэхэрэр,
хабзэм ыкІуачІэ нахь гъэсэ-
ныгъэм нахъ уасэ фзышІыхэрэр

арых. ГушыІэ щэрыо закІэу зэ-
хэт я 8-рэ шъхъэм зэдзэкІакІом
къыхихыгъэхэр цІыфым гукІэгъу
фэшІыгъэным, тхъамыкІэхэм
ІэпыІэгъу афэхъугъэным, мыІы-
коу иІэм емыІыгытыгъэу цІыфым
ифитыныгъэхэм шъхъэкІафэ
афэшІыгъэным къафэджэрэ
тхыгъэхэр ары.

Кавказым шыІэ урысые дзэм
иштаб шъхьалэ идзэ-походнэ ти-
пографии 1864 — 1865-рэ
илээсхэм «Къэбэртэе Іелфыбэ»
зыфиІорэм ежъ ытхыгъэ рассказ
12 дэхъагъ, реджэнхэу тхыльхэр,
«Саади и «Гюлистан» зышъхъэм
щыщ рассказ 53-рэ, «Саусэры-
кыо ехыІлэгъэ поэмэм щыщ
пычыгуитІурэ рассказитІурэ»
зыфиІорэр къышыхаригъэуты-
гъэх. Ахэр зэкІэ къэбэртэябзэкІэ
тхыгъэу къыхаутыгъэ апэрэ
тхыльхэу щытыгъэх.

Просветителем ытхыгъэ
фэшІыхъаф произвешениехэм
ащышэу хэгъэунэфыкІыгъэн
фаеу зыфэшІуашэр «Хъарзынэ»
зыІэ рассказу быслымэн дин
Іофыр шъхъэхихыгъэу къэзы-
гъэлъагъорэр ары. Тхыльэу зы-
дэтыр «Саусэрыкыо ехыІлэгъэ
поэмэм щыщ пычыгуитІурэ
рассказитІурэ» зыфиІорэр ары.
Тхылым ыналэ тырадзэныр
зыпкъ къыкІыгъэр бзыІыфыгъэр,
етІани бзыІыфыгъэ унэІутыр
молэм зэрэдэхъашхырэр ары.
Рассказым гупшысэу авторым
щыпхырищэрэм имэхъэнэ купкІ
зыфэдэр — «апшъэрэ» акъы-
лышІуагъэм изехъакІохэу, ащ
дакІоу, зэкІэ адырэ цІыф къызы-
рыкІокІэ альгытэр пстэуми анахъ
Іушхэу зашІошІыжы нахъ
мышІэми, зытет шъыпкъэмкІэ,
цІыф емыджэгъэ-мыгъэсагъэхэу,
дин тхыль лъапІэхэм арытха-
гъэхэм дэу арыгуагъэхэу ахэр
щытыгъэх. ЯщыІэкІэ-псэукІэ
КъурІаным къыгъэуцугъэ шэн-
зекІуакІэхэм ренэу адырагъаш-
тэ пІон пІыэкІырэп. Рассказыр
зэрэгъэпсыгъэр молэмрэ Хъар-
зынэ зыІэ бзыІыфыгъэмрэ язэ-
нэкъокъу-зэдэгъушыІэгъу фэдэу
ары. Штэр зыщыщыр зымышІэрэ
бзыІыфыгъэм гухэлъ закъоу зы-
фигъэуцужыгъэр молэр зыфэ-
дэ шъыпкъэр къычигігъэщыныр
ары. Ащ «игъэхъагъэ» нэпІэхэу
зэрэщытыр, ишІэныгъэ зэрма-
кІэр цІыфхэм къафиушэтыныр,
лгытэныгъэ фамышІыжъэу
ышІыныр ары. Пшъэрылгъэу
зыфишІыжыгъагъэр дэгъоу
ыгъэцэкІагъэу, къыдэхъугъэу
пІыгъэ хъушт.

КІэшъ Адылджэрые игъусэу
Атэжыкыо Къазый адыгэ лъэпкъ
публицистикэм къежъапІэ
фишІыгъ. Ащ 1870-рэ илээсым
гъэзетэу «Терские ведомости»
зыфиІорэм къыхаригъэутыгъагъ
статьяу «Попытки введения пись-
менности в Кабарде» зыфиІорэр
ыкІи нэмыкІ тхыгъэхэри. Мыщ
пыдзагъэу къэтІон ныдэлъфыб-
зэр еджапІэхэм ащагъэфедэу
шыгъэным фэгъэхыгъэ итхыгъэ-
хэм ащыпхырищыштыгъэ еп-
ІыкІэхэу кІэлэегъэджэн Іофым
фыриІэхэр. «Ахэм лъапсэ афэ-
хъугъэр, зы лъэныкъомкІэ, а
лъэхъаным зыгъэгумэкІыштыгъэ
Къэбэртаем итарихъ изытет, ар
зыфэдагъэр, адрэ лъэныкъомкІэ,

урысые педагогикэ гупшысэкІэ
пэрытыр ары», — етхы Хъашъ-
хъожь Рае.

К. Ушинскэмрэ П. Усларрэ
афэдэу ыкІи ахэм адыригъаштэ-
зэ Къазый зэриІыгъэщтыгъэмкІэ,
цІыф жъугъэхэм гъэсэныгъэ
ягъэгъотыгъэным иІоф зэкІэ
къызыІыхыуыгъэн, егъэджэныр
арымэ — ар ныдэлъфыбзэкІэ зэ-
хэщэгъэн фаеу ары. Ащ дакІоу
ар зэфэхъысыжъэу къызыфэ-
кІотыагъэр: тхыбзэр щыІэн
зыкІыфаер цІыфхэм гъэсэныгъэ
ягъэгъотыгъэным иІофыгъохэр
зэшІохыгъэнхэм имызагъоу,
«цІыфхэм ящыкІэгъэ Іофхэри»
рызэшІохыгъэнхэм, нэмыкІэу
къэпІон зыхъукІэ, къуаджэхэм
адэтыгъэ гъэлорышІапІэхэм
тхыльыпІэ тхыгъэу ащагъэзе-
кІохэрэр рытхыгъэнхэм фэшІ.

Къазый анахъ зэІышІэрэ
лъэпкъ фольклористхэм ащыщ.
Нарт эпосым иІыхъужь шъхъа-
Іэхэм яхыІлэгъэ тхыдитІурэ
тхыльэу «Саусэрыкыо ехыІлэгъэ
поэмэм щыщ пычыгуитІурэ
рассказитІурэ» зыфиІорэм къы-
шыхаригъэутыгъэх. КъыкІэ-
лыкІогъэ илээсхэм пщыналгъэ-
хэр ыкІи нарт эпосым къыхэфэ-
рэ «аныхъыкІэ лІыхъужькІэ» за-
джэхэрэ Ащэмзэрэ Шэбатныкыо-
рэ яхыІлагъэхэу, джаш фэдэу
зэІышІэрэ лІыхъужьхэу Айдэ-
мыркъанрэ Саусэрыкыорэ афэ-
гъэхыгъэ ордэхэмрэ тхыдэжъ-
хэмрэ, ахэм анэмыкІэу прозэкІэ
тхыгъэ къэбархэмрэ пшысэ за-
улэрэ къыхаригъэутыгъэ. Къыха-
ригъэутыгъэхэр зэрэпаоу шта-
гъэмэ, научнэу зэгъэшІэгъэн-
хэмкІэ осэшхо зиІэ ІэубытыпІэ-
ІэпыІэгъоу щытыгъэх.

ИкІлэхым къэтІон научнэ-
ушэтым ІофшІэнхэм апае ищы-
кІэгъэ материалхэр ыугъойхэ
зыхъукІэ, ар зыргъуазэщтыгъэр
а сюжетэу зэхифрэм, къызтегу-
щыІэрэм ехыІлагъэу нахъыбэ
ІэкІэлэ зэрэхъуштыр ары. «Апэрэ
текстыр ыгъэунэфыным пае, —
еІо Хъашъхъожь Рае, — ар ахэм
здэпІыгыти, научнэ комментари-
е ышІыштыгъ. Къазый къыхари-
гъэутыгъэхэр адыгэ ІорыІотэ
шІэныгъэм лъапсэ фэхъугъэх.
Къызыхъыгъэ лъэпкъым гъэсэ-
ныгъэ егъэгъотыгъэным зышъ-
хъамысыжъэу фэлэжыагъ. Урыс
графикэм тегъэпсыкІыгъэ Іел-
фыбэ зэхигъэуцогъагъ. Ащ фэдэ
шыкІэ-екІолІакІэкІэ ыгъэп-
сыгъэ Іелфыбэм урысыбэмрэ
урыс культурэмрэ цІыфхэм
зэрагъэшІэныр нахъ къазэрэ-
фэпсынкІэн ыІъэкІыштыр къы-
щыдилытагъ.

Атэжыкыо Къазый узэрыгуш-
хон цІыф гъэсагъэу, ар илэпкъ
ыкыо шъыпкъэу щытыгъ. Іофы-
гуагъэ къызыІызыуытырэ про-
светительскэ Іофэу ащ зэшІуи-
хыгъэм лъэпкъ культурэм ита-
рихъ лъэуж куу щыпхыриштыгъ.
НыдэлъфыбзэкІэ тхыгъэ художе-
ственнэ литературэм иапэрэ
къэтІэмыпІэу итхыгъэхэр зэрэ-
щытыгъэхэм елгытыгъэу, адыгэ-
хэм яобщественнэ-политикэ,
агушъхъэлэжыгъэкІэ ащ икІэн
мэхъанэшхо иІэу щыт.

ШТЭКІО Мир.
ШІэныгъэлэжъ.

ШукІэ зыІэ рязыгъэІогъэ
адыгэ лъэпкъ просветительхэр
пштэхэмэ, Атэжыкыо Къазый
чІыпІэ хуэшыхъафыкІыгъэ еубы-
ты. Ащ иІофшІагъэхэм тари-
хымкІэ мэхъанэу яІэр зпхыгъэр
къэбэртэябзэмкІэ тхыбзэ шыІэ
хъуным иІофыгъо зэкІэмэ апэу
щыІэныгъэм щыпхырыгъэкІы-
гъэныр къызырэдэхъугъэр ары.
Ащ иныдэлъфыбзэкІэ Іелфыбэ
егъэжъэпІэ шъхъалэмрэ тхыль-
хэмрэ къыхаригъэутыгъэх.
Фэшъхъафэу къыхэгъэунэфы-
кІыгъэн фаер лъэпкъ педагогикэ-
м лъапсэ зэрэфиштыгъэр ары.
ЗэдзэкІыгъэ литературэр шыІэ
зэрэхъугъэр ащ ыІэ епхыгъэу
щыт. Джаш фэдэу лъэпкъ фоль-
клорым итарихъ ыкІи публици-
стикэм ащ иІахъэу хильхъагъэм
уасэ афэшІыгуау. ЦІыф жъугъэ-
хэм гъэсэныгъэ ягъэгъотыгъэ-
ным иІофэу молэхэм алъэханэ-
гъагъэми ар пхъашэу пэуцужы-
щтыгъ. Ныдэлъфыбзэр зыщызэ-
рагъэшІэщт еджапІэхэр къызы-
Іуыгъэнхэм фэбанэщтыгъ. Къэ-
бэртэябзэкІэ езыгъэджэщт кІэ-
лэегъаджэхэр къызыцагъэхъа-
зырэр апэрэ кІэлэегъэджэ еджапІэ
Налшык къышчызІуагъэхыгъ.

Атэжыкыо Къазый Мусам-
бий ыкыор Къэбэртае щыщ
Бэхъсан районым ит къуаджэу я
III-рэ Атэжыкыом, джы къуа-
джэу КубэкІэ заджэхэрэм,
1841-рэ илээсым къышчыгъэ.
Ар пасэу янэ имыІажъэу къани,
Тыркуем икІыжыгъэ ятэ дуна-
им зехыжъым, иІахъылхэм
апІужыгъ. Нэужым Ставрополь
дэт гимназием илээсибгъу ыныб-
жъэу рати, ащ шеджагъ. Гимна-
зием ипэщэгъэ Я.М. Неверовым
а лъэхъаным Урысыем итыгъэ
еджэпІэ анахъышІухэм зыкІэ ар
ахалгытэ ышІын ыІъэкІыгъ. ШІэныгъэу еджапІэм щызэри-
гъэгъотыгъэм ишІуагъэкІэ, Къа-
зый гъэхъагъэхэр ышІыгъэх. Ар
къэбэртэябзэкІэ тхыгъэ апэрэ
тхыльхэм яавтор, фольклорист,
зэдзэкІакІу, публицист.

1859-рэ илээсым Кавказым
шыІэгъэ урысые дзэм ия 7-рэ ли-
нейнэ батальон хэхъэ. А уахътэм
дзэм къулыкъу щихын закъор
арэп ар зэгупшысэщтыгъэр.
Урысыем демократическэ дви-

Ини цыкълуи районым шыпсэ-ухэрэр а мафэм бэрэ ежагъэх. Иофшлэпэ зэфэшхьафхэм ялэ-жыаклохэм а мэфэкI мафэм шлухьафтын дэгъухэр пагъохы-ным фоблэхуэ лэжыагъэх.

Районым ыныбжэ илъэс 87-рз, Адыгэ Республикэр загъэспыгъэр илъэс 20 зэрэхуэрэр агъэмэфэклынхуэ ахэр кьэзэрэ-угъоигъагъэх. Район гупчэм иурам шхьафэ бгъуитгур зэ-лыиубытгэу лэтыгъуэ шжкым хьа-рыф зэкIужьхэмкIэ тетхагъ: «Шукъызыхьугъэ мафэмкIэ тышфугушIо, Тэхьутэмькыое районыр, Адыгэ Республикэр, бэгъафшэ шхьуанэу тышфуг-фэлаIo!»

Пчэдыжбым

Аужырэ илъэс зэкIэлъыкIохэм Тэхьутэмькыуэ зэхьокIыныгъэ-шхохэр фэхьугъ, умышIэжыныу хьугъ: непэ район гупчэр кIэ-ракI, хэхьуагъ, бгъу пстэухэмкI зиушъомбгъугъ. Унэжэ зырыз кьуаджэм дэплъагъорэр, чыр-бышч унэ зэтэгъэспыхьагъэхэр зэготых, ахэм кьатифт хьухэрэ-ри ахэтых, чырбышым ыкIи нэмыкI материалхэм ахэшIы-кIыгъэ чэхуэр зыр адрэм нахь дэхэжэ. Урамхэр асфальткIэ пкIагъэх, дахэх, эщизых.

Мы зэпстэур шIукIэ зыфэп-лэгъуэм хьуштыр район админи-страцием ипашэхэр ары: рай-он гупчэр гүлэтыпIэу, дахэу, кьабзэу, зерифшъуашэу зIэхы-гъэным пылтых. Районым кьу-лыкьушIапIэхэм янахьыбэ ит, цыфыбэ, хьакIэхэри ахэтэу мышч кьэкIох, мэфэкI Иофтхьабзэхэр щэкIох. Анахь нэм кьыкIидзэ-хэрэм ашышыхь культурэм и Унэшхо, пенсионокIэ Фондыр, ныбжьыкIэ ИофхэмкIэ Комите-тыр, хьакьулахь инспекциер зычIэтыр, народнэ депутатхэм ярайон Совет, спорткомитетым яунэхэр, ахэм анэмыкIхэри.

Район гупчэр кьагъадахэ паркIэмрэ утыгу шхьафэмрэ. Паркыр гүлэтыпI: лъэсгъогу цыкIухуэ мыжэо упсыхьагъэкIэ пкIагъэхэр пхырышчыгъэх, чы-гыкIэ цыкIухэм залэты, кьэгъэ-гъэ хьасэхэм кьахилъэсыкIырэ мэ IэшIур жьым зэрелъасэ, кIэ-лэцIыкIу джэгупIэхэр зэгугъэкIо-тыгъэх, мэфэ жьоркьхэм псы-дъёеишом зэпыныу Иоф ешIэ.

ЗэгъокI хьуэрп гупчэ шхьа-фэм саугъэт зэхэтэу кьышчызэ-луахыгъэм илухьапIэ. «Тэхьутэ-мыкыое районым илхьужь-хэмрэ Иофшлэным ишчытхьузэ-хьэхэмрэ ягупч» ащ зэреджа-гъэхэр.

Мэфэ реным мышч цыфыбэ шызэблэкIы, ахэр саугъэтым екIуалIэх, кьэуцух, ащ шхьа-щэ фашы, кьэгъагъэхэр кIэраль-хьэх. Нахь цыфыбэ кьызеуалIэр-рэр мэфэкI мафэхэр арых.

Кьэгъэлъэгъонхэр

МэфэкIым апэрэ шлухьафты-нэу цыфхэм кьащанагъохыгъэр культурэм и Унэ кьышагъэлы-агъохэрэр ары. Ахэм цыфхэм агъэхьагъэхэр, ялофшIагъэхэр кьауатэх. ЧыпIабэ кьэгъэ-лэгъуапIэм шызыубытыгъэмэ ашыш кьалэу Краснодар шып-сэурэ Мищенко Владимир иIэ-шIагъэхэр: «Лето», «Заводской пейзаж», «Саида» (портрет), ахэм анэмыкIхэри.

Шэртан Ларисэ исурэтхэр лъэжэу ашIогъэшIэгъоныгъэх, анахь кьахагъэшыгъэр шьом хэшIыкIыгъэ сурэтэу «Достиже-ние» зыфиорэр ары. Бзылфыг-гъэм исурэтхэр зыдэт каталог кьыдигъэкIыгъ «Лариса Шар-тан» ылоу. Тхылъым сурэт 26-рз дэт. СурэтышIым ехьылIагъэу гушыIэ кIэкI кьыдэхьагъ. Л. Зал-ниевар (пшгъэшэ лъэкьуацIэу

иIэр) илъэкьыкIэ дагъыстан, 1965-рз илъэсым кьуаджэу Пэ-нэжыкьуае кьышчыгъ. Сурэт-шынымкIэ егъэфедэ шьо шып-кьэмрэ кьэгъэгъэ гьугъэхэмрэ. 2009-рз илъэсым культурэмрэ ис-кусствэмрэ яуниверситетэу Крас-нодар дэтыр кьыухыгъ. Ихэку шульгъэу, тихэгъэу идэхагъэ, чыопсым изытет исурэтхэмкIэ Ларисэ кьэгъэлыагъо.

СурэтышIэу Нина Гордеевар кьутырэу Хомуты (Тэхьутэ-мыкыое район) 1942-рз илъэсым кьышчыгъ. Гурыт еджапIэр кьызеухым, кьалэу Шьагъэ псэ-

ныбжьыкIэхэр, депутатхэр.

Пщыдатэкъо Ризо сценэм кьырагъэблагъэ. Район Iэшгъ-хэтетыр залым чIэхсхэм мэфэ-кIымкIэ кьафэгушIо, тапэкIи гъэхьагъэхэр Иофшлэным ша-шынхуэ, псауныгъэ пытэ ялэнэу кьафэлъаIo.

ГъэхъэгъэшIухэмкIэ пэгъокIых

Тэхьутэмькыое район админи-страцием ИофышIэхэр ялэна-тIэмэ залухьагъэхэр илъэсип-

ГУШIУАГЪОМ цIыфхэр зэхещэ

олъэшIэу шылэжыагъ, ащ шыдэ-кIуагъ. Пенсием шыIэзэ сэкъат хьугъэ: ыIэхэм, ылъакохэм Иоф ашIэштыгъэп, зеклон ылъэкIы-штыгъэп. ЗIэзэжыызэ, кьины-гъор кьызэпчыгъ, ау джаб-гьуIэр кьытIупшыгъэп. Мы уахъ-тэм Нинэ поселкэу Афипскэм дэс, Iэ сэмэгумкIэ сурэт хэдыкI-

лIырэ ныкьорэ хьугъэ. Ба, макIа а уахътэр гъэхъэгъэ инхэр шIы-гъэнхэмкIэ? Мы районышхом фэдэмкIэ а уахътэр бэп. Ау на-хьышIум ылъэныкьокIэ зэхьо-кIыныгъэ дэгъухэр кьызэкIэ-лыкIуагъэх. Ахэм уарыгушхо хьушчт. Шыпкьэ, Иофыгуабэ районым ыпашхьэ ит, зэ

хэр ешIы. СурэтышI-хэдыкIа-кIохуэ Эльмира Хисаметдино-вар, Шэрамыкыо Аминэт, Дыды Фатимэ, Хьаратэ Светланэ, Хьагъур Муратэ яIэшIагъэхэр кьэгъэлъэгъоным кьекIолIа-гъэхэм альэгъугъэх.

МэфэкIыр рагъажэ

Районым культурэмкIэ игъэ-ЮрышIапIэ ипашэу Дыхьу Эмэ-рэ культурэм и Унэ ИофышIэу ШьэуапIэкъо Адамрэ сценэм кьытехьэх, мэфэкIымкIэ кьафэ-гушIох. ЗещакIохэм зIэпахызэ Адыгэ Республикэм икьэхьукIэ, изытет, ипсэукIэ кIэкIэу кьауатэ. Поселкэу Прикубанскэм шызэ-хэщэгъэ орадIо купэу «При-кубанский» зыфиорэм (пашэр Б. Рублевский) орадэу «Адыгееу сипупсэу сикIас» кьыуатэ. Ащ ыуж Урысые Федерациерэ Адыгэ Республикэмрэ ягимнхэр кьырагъэлуагъэх. МэфэкI Иоф-тхьабзэм хэлажэхэрэм ацIэхэр кьыраIo: Пщыдатэкъо Ризо — Тэхьутэмькыое район админи-страцием иIэшгъхэтет, Кравченко Василий — народнэ депутатхэм я Тэхьутэмькыое райсовет итхьа-мат, Ковалева Ольга — Крас-нодар гупчэ коим итхьаматэ игуадз, Петрусенко Алексей — Адыгэ Республикэм и Премьер-министр игуадз, заом ыкIи ИофшIэным яветеранхэр, на-хьыжхэр, динлэжэ обществэ-хэм, организациехэм ялыкIохэр, шIэныгъэлэжхэм ашышхэр,

сомэ мин 250-рз фэдиз ащ пэ-луагъэхьагъ. 2009-рз илъэсым икьихьагъум кьуаджэм шырахьухьэгъэ про-граммэр агъэцэкIэ. Кьэралыгъо учредениехэм, организациехэм, предприятиехэм зIэхыныгъэ ады-ряIэным ыкIи кьэбархэр псын-кIэу зэлъыгъэIэсыгъэнхэм апае Интернетым исетгъэ шагъэуцугъ. ПсэупIэм исайт иIэ хьугъэ. Спорткомплексыр кьашIыхьагъ, спортджэгупIэхэм яшIын шы-рагъэжыагъ. ПсыкьычIэщыпIэ-хэм насосхэр атырагъэуцауагъэх, трансформатор подстанцииу шы зэблахьугъ, псыр зэрыкIорэ тру-бэхэр аукуэбзыгъэх. Кьуаджэхуэ Псэйткьурэ Пэнэхсэрэ мэщытхэр кьащызIэуахыгъэх.

«Муниципальнэ гъэпсыкIэ зIэ «Тэхьутэмькыое район» зыфиорэм предприятие ыкIи организацие 560-рз ит. Ахэм ашышыхь зипшгъэдэкIыжэ гъэ-мэкIэгъэ обществэхуэ «Домбыт-хим», «Пластиктрейд», «Овокон-Юг», «Леруа Мерлен», «Ашан», «Икея-Дом», «Юг-Авто» зычIэхэр. Аграрнэ секторым зэхэт хьызмэтшIапIэу 8, мэкъумэщы-шIэ хьызмэтшIапIэу 16, гъомы-лэпхьэшIэ предприятиеу 7 хэт. Экономикэм изыкьэгъэлэтын чIыпIэшхо шаубыты бизнес цыкIумрэ гурьгытмрэ, ахэм ащэ-лажэх нэгьырэ мини 5-м нахьы-бэ. Илъэс кьэс чыпIэ бюджетым ахэм зыкьырагъэлэ. ГушыIэм пае, 2007-рз илъэсым чыпIэ бюджетым фэдэу иIагъэр миллион 176-рз мин 24-рз хьуштыгъэ, 2008-рз илъэсым — миллион 321-рз мин 89-рз, 2009-рз илъэсым — миллион 343-рз мин 2-рз, 2010-рз илъэсым миллион 447-рз мин 776-рз хьугъэ. Илъэсиплым кьыкIоцI гъэсэныгъэм иучреждениехэм ягъэцэкIэжыны сомэ миллион 28-рз мин 500-рз апэлухьагъ. Культурэм ыкIи псауныгъэм икьэ-ухьуэмэ иучреждениехэм язэтэ-гъэпсыхьан пае ахьщэшхо бюд-жетым кьыхагъэкIыгъ.

Илъэс 87-рз гъоугур

Тихэгъэгу итыхь кьалэхэр, ста-нищэхэр, кьутырхэр, поселкэхэр, район ыкIи хэку псаухэр зэ цIэу афаусыгъагъэр нэужым зэбла-мыхьужыгъэу. Ащ фэдэ насып Тэхьутэмькыое районым иIагъэ: пчъагъэрэ ыцIэ зэблахьугъ. ЦIэ имыIэжэу кьагъанэуи хьугъэ. Ау сыд зэхьуми, ар шыагъ, псэ-угъэ, нахьышIум шыгугъэу

ыпэкIэ лъыкIотагъ, гъэхьагъэхэр ышIыгъэх, непэрэ мафэм илъэс 87-рз ныбжьыр иIэу кьэсыгъ. Нахьыбэ ыгъашIэ кьэс нахь ныбжьыкIэ, дахэ мэхьу. Мары районым икьэхьукIэ. Ионыгъом и 2-м 1924-рз илъэсым РСФСР-м и Кьыблэ-ТыгъэкьокIыпIэ край и Адыгэ автоном хэку шыщэу Тэхьутэмькыое административнэ чыпIэ район агъэспысгъагъ. Ащ кьоджэ советибл хахьэщыгъ: Афыпсыпэр, БжыхьэкьоякIэр, Бжыхьэкьоежыыр, Шынджыер, Тэхьутэмькыуаер, Лахьычыкьуа-ер ыкIи Пчыхьалыкьуаер. Псы-хьохуэ Пшызэ, Псэкьупсэ ыкIи Афыпс азыфагу илэ чIыпIэм районыр шагъэспысгъагъ. 1936-рз илъэсым ВЦИК-м унашъоу ышIыгъэм тетэу, районыр Хьа-хьурэтэ район ашIыжыгъагъ. 1938-рз илъэсым РСФСР-м и Апшэрэ Совет и Президиум и УказкIэ нахьыпэм районым ыцIа-гъэр — Тэхьутэмькыое район — фаусыжыгъагъ. 1957-рз илъэ-сым Октябрьскэ районкIэ ар зэблахьугъагъ. 1963-рз илъэсым Тэхьутэмькыое районыр щымы-Iэжэ ашIыгъагъ, кIэу агъэспыгъэ Теуцожь районым хагъэхьажы-гъагъ. 1983-рз илъэсым Теуцожь районыр агощыжыш, райо-нитIу ашIыжы: Теуцожь ыкIи Октябрьскэ районхэр. 1990-рз илъэсым кьуаджэу Октябрьскэр — ТэхьутэмькыуаекIэ, Октябр-скэ районыр Тэхьутэмькыое рай-онкIэ зэблахьужыых. Районым квадратнэ километрэ 466,6-рз еубыты. ПсэупIэ 28-рз хэхьэ, ащ шыщэу кьуаджэхэр — 11, кьу-тырхэр — 8, поселкэхэр — 6, кьэлэ гъэпсыкIэ зIэ поселкэ-хэр — 2, зы кьэлэ цыкIы.

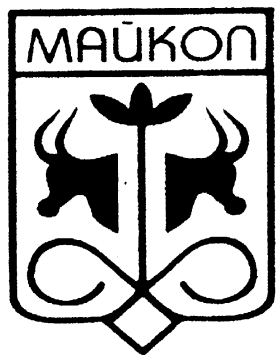
Районым нэгьырэ 65674-рз щэпсэу, цыф лъэпкэ зэфэ-шхьаф 50-м ехьумэ ялыкIохэр исых. Игъунэгъухэр: кьалэу Краснодар, Северскэ районыр (Краснодар край), Теуцожь рай-онымрэ Адыгэкьалэрэ, кьалэу Псыфабэр (Краснодар край).

Тэхьутэмькыое район админи-страцием ипашэу Пщыдатэкъор районым ицIыф пэрыт нэгьырэ 40-мэ афэгушIуагъ, шытхьу тхылъхэр, шлухьафтынхэр ари-тыгъэх. МэфэкIым иапэрэ мафэ культурэм и Унэшхо Адыгэ Рес-публикэм иэстрэдэ ижъуагъохэм концерт кьышатыгъ. Адыгэ Рес-публикэр зышIыр илъэс 20 зэ-рэхуэрэм ипэгъокIэу «Зэкъош-ныгъэм» ипарк чыгъхэр ша-гъэтысыгъэх. Район ермэлыкьэу зэхашагъэм хэдыкIхэр, кьэ-гъагъэхэр, сурэтхэр шацагъэх. Спортсменхэм якьэгъэлъэгъон-хэм ашIогъэшIэгъонэу цыфхэр япIыгъэх.

ЯтIонэрэ мафэм шы спорт комплексым авиа-шоу, шыгъэ-чъэшхо шыIагъэх. Пчыхьэм культурэм и Унэшхо илухьапIэ адыгэ джэгу шызэхашагъагъ.

МэфэкI Иофтхьабзэхэр Дыхьу Эмэрэ ШьэуапIэкъо Адамрэ зэрачагъ.

ХЪУШТ Шэбан.

Мыекъуапэ и Мафэ гум къинэжьищт

Мыекъуапэ изобретатель ныбжыкӀэхэу чыплэ зэфэшхьафхэм ащыкӀогъэ зэнэкӀокъухэм ащытекӀуагъэхэр.

Республикэ гупчэм щыпсэухэрэм ялэшлагъэхэр.

Шъоум ифестиваль.

Анахь коляскэ кӀэракӀэм икъы-хэхынкӀэ апэрэу Мыекъуапэ зэнэкӀокъу щыкӀуагъ.

Сурэтхэр Гэшьынэ Аслъан тырихыгъэх.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъэкълэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ИофхэмкIэ,
Iэкълъ къэралхэм
ащыпсэурэ тильэп-
къэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар жьу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхьалэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редактор
шъхьалэм иапэрэ
гуадзэр
АУЛБЭ Руслъан**

**Редактор
шъхьалэм
игуадзэр —
пшъэдэкълъжъ
зыхьырэ
секретары
ХЪУРМЭ Хъусен**

**Пшъэдэкълъжъ
зыхьырэ
секретары
НЭПШЭКЪУЙ
Заур**

**Редакциер
зыхьыIэр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкълъжъ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын ИофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэты-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чъыплэ гъэlorы-
шIанI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
4427
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2275**

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ ия 20-рэ ИЛЬЭС ИПЭГЪОКИ

Тыгъэм инэбзыйхэм «Нартыр» адэшIэты

**Адыгэ къэралыгъо университетым ильэпкъ
къэшъокIо ансамблэу «Нартыр» Урысыем, Iэкълъ
хэгъэгъухэм ащыклогъэ фестивалхэм ахэлэжьэзэ,
щытхьуцIэхэр къащыдихыгъэх. Адыгэ Республикэм
ия 20-рэ ильэс фэгъэхьыгъэ мэфэкI зэхыхэмэ «Нар-
тым» зафегъэхъазыры.**

сэт, Шъынэхъо Бислъанэ, Къонэ
Мыхъамэт, Еутых Джэнэт,
ДыдыкI Залинэ, Одыжъ Лимэ,
Унэрэкъо Суандэ, Мамсыр Су-
санэ, ХъакIэмыз Атланэ, НатI-
мырзэ Тамерлан, нэмыкIхэри
музейхэм, филармонием, Мые-
къуапэ ипчэгъухэм къащыгъо-
хуэ зытлэгъухэкIэ, тагъэгъушIо.
Уахъопсэнэу адыгэ шъуашэр зэ-
рахъэ. Адыгэ Республикэм икъэ-
ралыгъо гъэпсыкIэ игъэпытэн
ялахъышIу хашIыхъэу алыгътэ.

Ионыгъом иаужырэ мэфI 10-м
къыклоцI «НыбжыкIэхэр Уры-
сыем инеушрэ мафэх» ылоу Ер-
мэлхъаблэ фестивалэу щыкло-
щтым «Нартыр» рагъэблэгъагъ.
Белоруссием, Абхъазым, Къыблэ
шъольбырым, нэмыкIхэм яансам-
блэхэр ащ хэлэжьэщтых. Адыгэ
шъуашэм и Мафэ Ионыгъом и
28-м Мыекъуапэ щыклощт. А
Иофтхъабзэми «Нартым» зы-
фегъэхъазыры.

Ансамблэм къыщышъорэ
ныбжыкIэхэм сэнэхъат зэфэшъ-
хъафхэм зафагъэсэнышъ, щыIэ-
ныгъэм игъогу техъаштых. Сьд
фэдэ ИофшIэн агъэцэкIэщтми,
обществэм, хэгъэгъум ящыкIэгъэ
цъыф хъуштых, адыгэ къащъор
гукIэ къызыдырахъабыщт. «Нар-
тыр» гукъэкIыжышIоу ялэщт.

Пщынаоу Шорэ Муратэ тире-
публикэ щыцIэрылу. Лъэпкъ мэ-
къамэхэр пщынэмкIэ ыгъэгъын-
чыхъэ, пчэгум ныбжыкIэхэр
къызэрэрищэхэрэр хэтэ зымы-
шIэрэр? Нэлуасэ, ныбджэгъу зэ-
фишIыгъэхэр искусствэм ибаи-
ныгъэкIэ тиреспубликэ етэжых,
мамыр псэукIэм игъогу рэкIох.
Тимыльэпкъэгъу ныбжыкIэхэр
къащъохэмкIэ къызэрашалIэхъэ,
зы тыгъэу къафепсырэм инэбзый
фабэхэм адэшIэтых.

Сурэтым итхэр: Адыгэ къэра-
лыгъо университетым иан-
самблэу «Нартым» хэтхэр.

**Спортымрэ
гукъэкIыжымырэ**

**Кушъу Светланэ
фэгъэхьыгъ**

**Дунаим спорт гимнасти-
кэмкIэ ичемпионкэу
Кушъу Светланэ фэгъэ-
хьыгъэу футболымкIэ зэ-
нэкъокъу Ионыгъом и 18-м
Мыекъуапэ щыклощт. Зэ-
Iукигъухэм спортым иве-
теранхэр ахэлэжьэщтых.**

Кушъу Светланэ иIахьылхэр
Очэпшые щыщых. Спортсмен-
кэ цIэрылом тренерэу Иоф ышIэ-
зэ, ыгъэсэрэ пшъэгъэгъэхьыгъэхэм
унэу зызыщагъэпсэфырым
машIор къыкIэнагъ. Светланэ
кIэлэцIыкIур машIом къыхихы-
жыгъэ, Iугъом нахъ зиушъом-
бгъугъ, унэм къыкIыжыын
ымыльэкIэу хэстыхъагъ.

Урысыем ыкIи Адыгеим
язаслуженнэ тренерэу Хъот
Юныс кIэщакIо фэхъугъэу зэ-
нэкъокъур Мыекъуапэ щызыхъ-
щэ. Спортыр зыкIасэхэр ешIэ-
гъухэм яплъынхэу рагъэбла-
гъэх.

**НэкIубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЬ Нурбий.**

— Адыгэ кIэлэегъэджэ кол-
леджэу Андрыхъое Хъусен ыцIэ
зыхьырым сыщеджэ, — игушъы-
сэхэм ташегъэгъуазэ Мамсыр
Сусанэ. — Тидиректорэу Ацу-
мыжъ Казбек кIэщакIо зыфэ-
хъурэ лъэпкъ зэхыхъэхэр тэ,
ныбжыкIэхэм, тшIогъэшIэ-
гъоных. Адыгэ шъуашэр зыщып-
лъэмэ, узэрэзекIощт шIыкIэм
зыфэтэгъасэ. Пшъашъэм ынаплэ
едзыхыгъэн фае. Лъэпкъ шъуа-
шэр дэхэ дэд. Урыс, нэмыкI лъэп-
къхэм ащыщхэу къыддеджэхэрэр
къытлэгъагъэхъэ, адыгэ шъуашэр
ашIодахэу зыщалгъэу къыхэкIы...

Пшъашъэм ыпкъ адыгэ шъуа-
шэр диштгъным имэхъанэ, шъуа-
шэр пщымыгъэу джэгум укы-
шъышъонымрэ ар зыщыплэгъэ-
нышъ, урыгъушхоэз къалэхэм,
районхэм япчэгу хэхыгъэмэ
уакъырыхъанымрэ зэрэзетекIы-
хэрэм, искусствэм ехылыгъэ
нэмыкI Иофгыгъохэм Мамсыр
Сусанэ къагетугъылагъ.

«Нартым» икъэшъуакIохэр
ансамблэ цIэрылохэу «Налмэ-
сым», «Ислъамыем», «Кабар-
динкэм» яконцертхэм зэп зэряп-
лыгъэхэр. Артистхэм акIырып-
лтыхъэзэ, ялэпIэсэныгъэ ха-
гъахъо. Адыгэ Республикэм ия
20-рэ ильэс фэгъэхьыгъэ мэфэкI
зэхыхъэхэм «Нартым» зафигъэ-
хъазырзэ, къэшъуакIохэм талу-
кIагъ. Адыгэ шъуашэм и Мафэ
ехылыгъэ пчыхъзэхыхъэмэ
ягуапэу ахэр хэлэжьэщтых.

Студентхэу ЖъыкIо Игорь,
ХъакIэмыз Рэщыдэ, Нешэ Нэф-

ЗЭКЪОШНЫГЪЭМ ИГЪОГУХЭМКIЭ БлэнэгъапцIэмэ ташIогъэшIэгъон

**Израиль щыпсэурэ
БлэнэгъапцIэ Азэрдин
Адыгэ Республикэм
бэрэ къэкIо. Иунагъо
игъусэу тичIыплэ дах-
хэр зэрегъэлэгъух, кон-
цертмэ игуапэу яплъы.
ИкIэлэгъум къыщыуб-
лагъэу футболым пы-
цагъ.**

— Твере икомандэу «Апоз-
лым» сыхэтэу Израиль футбо-
лымкIэ изэнэкъокъу сыхэла-
жэщтыгъ, — къеIуатэ Блэнэ-
гъэпцIэ Азэрдин. — Къэлэп-
чъэIутэу сешIэщтыгъ. Джырэ
уахътэ тренерэу Иоф сэшIэ, кIэ-
лэеджакIохэр футболым фэсэ-
гъасэх.

Адыгэ къуаджэхэу Кфар-Ка-
мэрэ Рихъаниерэ яныбжыкIэхэр
А. БлэнэгъапцIэм футбол ри-
гъашIэхэ зыхъукIэ, спортсмен
цIэрыло къахэкIы зэрэшIонгъор
арело. Натхъо Бибарс Кфар-
Камэ щапIугъ. Израиль ихэшы-
пыкыгъэ командэ хэт. Урысы-
ем икомандэ анахъ лъэшхэм
ащыщэу «Рубиным» рагъэблэ-
гъагъ, дэгъоу ешIэ.

БлэнэгъапцIэхэу Азэрдинрэ
Минэрэ апхъоу Нэфынэ къалэу
Хайфэ дэт университетым ще-

джэ. Адыгеим щилэгъугъэр
шIогъэшIэгъон, ипшъэгъэгъухэм
къафиIотэжыщт.

— Адыгэ шъуашэр ащыгъэу
тиныбжыкIэхэр зыслэгъухэкIэ
сэгъушIо, — къеIуатэ Блэнэгъэ-
пцIэ Нэфынэ. — Адыгэ шъуашэм
идэхэгъэ хэгъэгъу зэфэшъхъафмэ
ащытегъушIэхэу зэхэсэхышъ,
сырэгъушхо.

БлэнэгъапцIэхэр ансамблэхэу
«Налмэсым», «Мыекъуапэ инэ-

фылэхэм», Адыгэ Республикэм
и Лъэпкъ театрэ яартистхэм
аIукагъэх, къэшъуакIохэм агот-
хэу нэпэеплъ сурэтхэр атыра-
хыгъэх. БлэнэгъэпцIэ Азэрдин
ыгъэсэрэ кIалэхэр Адыгеим къы-
щэнхъэ, тиныбжыкIэ командэ-
хэм футбол адыригъэшIэнхэ гу-
хэлъ иI.

Сурэтым итхэр: Блэнэгъап-
цIэхэу Нэфын, Азэрдин, Мин.